

Élet, amiről az angyalok nem álmodnak

Danyi Magdolna: *Enyhület és felröppenés*. Összegyűjtött versek.
Forum–Életjel, Újvidék–Szabadka, 2013

Danyi Magdolna posztumusz megjelent válogatott lírakötete az alkotó valamennyi, életében megjelent verses gyűjteményének (három karcsú kiadvány) összegzése. Az „összegyűjtött verseskötet” tervével kiadót kereső szerző intenciói szerint elkészült gyűjtemény, Danyi utolsó lírai megszólalása, a három korábbi kötet anyagának (*Sötéttiszta*, 1975; *Rigólesen*, 1988; *Palicsi versek*, 1995) legjavát közlő, ám annak ciklusait megbontó, azokból néhány darabot kiemelő struktúrában gondolja el, szemlézi a saját oeuvre halmazát. Az *Enyhület és felröppenés* fő egysége a még Danyi életében elképzelt „gyomlálás” szerint rendezti újra a terjedelmében és nyelvi megformáltságában is lakonikus, ám annál izgalmasabb lírai életművet. Az alkotó kötetkiadás előtt bekövetkező tragikus halála után a kiadó a könyv második egységeként működő Függelékbe rendezte a „főszövegéből” kimaradó költeményeket, kiegészítve ezt a részt a költő korábbi könyveiben még nem közölt, folyóiratokban, antológiákban viszont már megjelent darabjaival és egyetlen, nyomtatásban még soha nem létező versével (*anyám és én*).

Danyi Magdolna, az irodalomtörténész és lírikus életművét a szűkszárvúság, az elhallgatások, a súlyos, ám a „csend éveit” mögött sem eseménytelen és főként nem eredménytelen paúzák jellemzik. Az életmű látható produktumai, a három vékony lírakötet és a négy fontos tanulmánykötet csak a felületes érdeklődés, a gyors információkeresés fókuszába kerülő legfontosabb mérföldkövek. A mázsás magánéleti és egzisztenciális terheket emelgető tudós-költő életpályája olyan tipikusan közép-európai sziszüphoszi sors, amelybe a történelem és a politika által kijelölt szűk mozgástér kínálta traumák fonódnak, amelyet a haza és az identitás elvesztésével fenyegető kataklizmák terelnek kényszerpályákra. A vajdasági magyar irodalom kulturális horizontjának állócsillaga, az *Új Symposion*

folyóirat egyik markáns időszakát (1974 és 1980 között) főszerkesztőként jegyző Danyi a nyitottság és interdiszciplinaritás, a kultúraköziség legjobb hagyományait követve folytatta elődei folyóirat-szerkesztői gyakorlatát és lett a méltatlan körülmények között „szétvert”, tetszhalálra ítélt és abból már csak rövid időszakokra feltámadó orgánum aranykorának, összeomlás előtti „nyugalmasabb” időszakának meghatározó figurájává. Markáns, ám sosem harsány szereplőjévé, ez a visszahúzódó szemérmesség pedig lírájának és tudományos pályájának is összetéveszthetetlenül jellegzetes hangot adott.

Könnyedén belátható, hogy a több lábon álló, több irányba tájékozódó gondolkodók érdeklődései, ízlése szimbiotikus nyomot hagynak az ilyen karakterű figurák valamennyi professzióján. Fokozottan igaz ez az irodalomtörténetet és a szépirást együtt művelő szerzőkre: az alkotói pályáját a ciklikusan visszatérő némasággal határozottan jelölő, az élete és a hivatása talán leghosszabb csendjét megtörő Danyi két, immár szintézisként olvasható kötettel zárta le „földi pályáját”. Az *Értelmezések* című 2010-es tanulmánygyűjtemény és a halállal „más távlatot” kapó, így életműkiadás-ként értelmezhető *Enyhület és felröppenés* szövegei mögött diszkréten ám mégis láthatóan sejlettek fel a szerzői arcvonások. A portré, amely az utolsó versválogatás plasztikus illusztrációi (Torok Melinda munkái) szerint szuggesztív és melankolikus női arc kontúrjait mutatja. A könyvet díszítő illusztrációk ugyanis stílusosan a Danyi-féle lírai beszéd személytelen szemérmességét kifejezni hivatott „önarcképként” montírozódnak rá a vers-tárgyakra.

Nincs mit csodálkozni azon, hogy a tudományos munkáiban szemiotikai érdeklődését is érvényesítő szerző verseinek a nyelvelméletek, a stilisztika ugyanolyan fontos részei voltak, mint az *Új Symposion* minden irányban nyitott alkotóinak, barátainak (Domonkos István, Böndör Pál, Maurits Ferenc) sokoldalú művészetét vizsgáló irányok. A magyarországi irodalom ugyancsak csoportba rendeződő alakulatként is értelmezhető figurái (pl. az Újhold körei), Nemes Nagy Ágnes, Pilinszky János, Orbán Ottó, Mészöly Miklós nemcsak Danyi Magdolna tanulmányainak tárgyai, hanem verseinek megszólítottjai, ajánlásainak címzettjei, hatásuk, baráti és szakmai együttműködések keresztmetszetében válik a Danyi-líra ihlető forrásává.

Az így, egybegyűrva olvasható három kötet tendenciáit, a tudós-költő líráját nem túlbeszélő, közepes méretű, ám annál érzékenyebb kritikai diskurzus rögzítette. A lírikusként ritkán megszólaló Danyi verseinek minőségét olyan gondolkodók detektálták, mint Pór Péter, Ladik Katalin, Nadas Péter. Az első kötet, a *Sötéttiszta* versei a létezés önmagába zártságának bizonyítékai, amelyek a burookban levés képét, létet, testthatárokat felszámoló

atmoszféráját teszik fő problémájukká. Alig lehet érdemit hozzátenni Pór Péter következtetéseihez, melyek a „világban való jelenlétét elutasító én-t” szerepeltető szubjektumlíra darabjaiként írják le az első lírakötet verseit. Pór megfogalmazásában Danyi első könyve olyan világot teremt, amelyben csak szavak, szó-szubsztanciák léteznek.¹ Tóth Ákos jóval későbbi, a lezárt életművet immár egyben látó helyzetértékelését sem érdemes vitatni, mely a *Sötéttiszta* elbeszélőjére mint az „ártatlan, éles látás” „vízió nélküli higgadt látnokára” tekint.² Az első kötet tárgyi világában ennek megfelelően a „tengerfenék”, a „kagyló”, a tükör (pl. *barátomnak*) válnak verstárggyá. A Kosztolányi-allúziókkal („Bort hoztam. Borhoz diót egy zsákban.”) finoman dolgozó lírai darab (*egy vakmerő felszolgálólány mondta a bölcseknek*) a „kéreg” zártságában teremtve világot bontja atomjaira a saját maga által elgondolt univerzumot.

Az animális szféra magától értődő természetességgel lesz központi motívuma az első kötet, így az összegyűjtött versek első egysége darabjainak is. Az erdőben, a hegyekben uralkodó „varázsló” alakjának játékterét a „körbezártság”, a „hurok”, a „sziklarés” körülhatároltsága határozza meg. A *Sötéttiszta* lírai darabjainak tartózkodó személyességét a Gyermekkor veszélyes játékaikról ciklus képei bontják ki legszebben. Az első verseskönyv ezen egységét kis változtatással közlő „összes versekből” hiányzik, pontosabban a Függelékben van csak jelen az az *előbeszéd*, amely a „semmiről beszélő” gyermekhang saját intencióját rögzíti. Úgy tűnik, az „előszó” hiányától nem lesz kevésbé erős ez a rész, amely a „halállal játszó”, a félelmetes tárgyakkal telezsúfolt életterektől szorongó, fantáziáiban is a behatároltság nyomasztó élményével szembesülő fiatal, a világban való létének elviselhetetlenségével számot vető elbeszélő történeteit szedi sorba. A *Sötéttiszta* első jelentkezőként is kifejezetten erős, tempójában is kimunkált, az élettereket felszámoló, a világból végleg elmenekülő humanoidok történeteit rögzítő gyűjtemény, mely e természetbe vetett szubjektum sorseseeményeit rögzítő szálal versről versre haladva erősítő poétikájáról válik emlékezetessé. A *tagadás* című versben mindez a *gyermekkor veszélyes játékaikról* sorainál is hangosabban hallatszik: „Kopasz tarkómon nincs dolog, / hogy ne zárjam előre magam.” A *napfolt* egzisztenciális korlátait ledobni vágyó narrátora („Hittem, kígyóbőr ez, le lehet majd vetni. / Itt volt az évszaka, s észre sem vettem.”), ahogy a *tárgyak dicsérete* középpont és biztonság hiányával számot vető elbeszélője is bölcs és megfontolt lírai szubjektumok, akik a

¹ Pór Péter, *Danyi Magdolna: Rigóleszen*. Jelenkor 1992/2. 188–191, 188, 190.

² Tóth Ákos, *Költészet futóhomokon: Danyi Magdolna: Enyhület és felroppenés*, <http://revizoronline.com/hu/cikk/4906/danyi-magdolna-enyhulet-es-felroppenes/>

költészet és az élet „nullpontja” felé haladásban lelnék otthonra: „Mint elhagyott jelek, szabadok a tárgyak.”

A *Rigólesen* című kötet anyagának java részét tartalmazó „életműkötet” második egysége a tárgyiasult és a transzcendens találkozása pillanatainak metszetét kutató pillantások sorát nagyjából ott folytatja, ahol az első verseskönyv abbahagyta. A különbség a szubjektum végső lecsupaszításának, a lélek lemeztelenítésének gesztusaival erősödik meg, a *látható dolgainkról* soraiban például így: „Nincs mód, bármit is neked adjak / magamon kívül, s mennyi vesződés / a mozdulattal e szellős térségben.” Ladik Katalin felfogásában Danyinál még a személyes tárgyak, emlékek számbavétele is „költészetté lényegül”, erre éppen a *látható dolgainkról* fent idézett sorait hozza példának.³

Danyi Magdolna lírai modelljében, ahogy Utasi Csilla fogalmaz, a kívül érvényét veszti. A kívüli tereken a kert, a táj, sőt az egész világ honosak, de ezekben, mint tükörben, önmagát pillantja meg az én. A hasonmás maga a lokalizáció nélküli kert és táj. A lélekforma létezés azonban, sohasem emberforma is egyúttal, hanem mindig tájforma.⁴

Danyi lírájának nemcsak a sorsát szenvedéstörténet fokozataihoz hasonlóan szervező köz- és magánszféra pontos rögzítése ad sajátos lüktetést. A három lírakötet poétikai fordulatait is magyarázó keresztutak irányváltásaiban a nyelv primátusától az én önmagában valóságáig érő, a világba vetettséget és a kiszolgáltatottságot kifejező lírai szubjektum érzékeny változásai tapinthatók ki. Az „objektív lírától” az „én-költészetig jutó”, hangját ebben a leghangosabban hallató költő lépései Piszár Ágnes megfogalmazása szerint a harmadik kötetben, a *Palicsi versekben* az „ismeretlen terenumon” bizonytalanabbá válnak, a poétikai kiteljesedés elmaradása pedig az életmű torzóban maradásával indokolható.⁵

Piszár elgondolását megfontolva, de azzal maradéktalanul egyet nem értve gondolom, hogy a szóban forgó, az életműkötetben a kép-szöveg kapcsolódások (palicsi képeslapok) gazdag, a szülőföldhöz kötődés érzékeny gesztusaival erősödő kontextusait elvesztő „Palicsi ciklus” még így, ebben a formájában is elsősorban felforgató élményanyagával és nem megkerülhető formai megoldásaival tűnik ki. Jelezve, mennyire a hiány élményét ránk hagyva maradt meg, és vált immár kínzóan lezáratlanná az a lírai életmű, amely további mélységeket testált beváltatlan ígéretként

³ Ladik Katalin, *Szenvedély és költészet rigólesen: Danyi Magdolna költészetéről*. Mikes International, 2004/1. 39–42, 39.

⁴ Utasi Csilla, *A buzatos ház* = U. Cs., *Fekete hold*. Újvidék, Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság, 1994, 72–77, 76–77.

⁵ Piszár Ágnes, *Danyi Magdolna verseiről*. Híd, 2013/12. 86–89, 87.

olvasóira. Kétségtelen, hogy az első (*Sötéttszta*) és a részben annak anyagát újraközlő második (*Rigólesen*) kötet megoldásaiban a világba zártság láncáival számot vető, ám azokat lerázni nem akaró én csendes lemondása tükröződik. Ebben a modellben nemcsak a Bányai János által a „modernség hagyományvilágához” kapcsolódó meghatározó felfedezésként aposztrofált élmény köszön vissza, melyben „a tárgyak neve érzelmeket és gondolatokat közvetíthet a vers, a költészet összefüggésében”⁶, hanem az a tapasztalat is, amely a magány állapotát, a másik kiismerhetetlenségét otthonos érzésként fogadja el. Ám mindez meglátásom szerint valójában hosszú és gyötrelmes poétikai úton haladva, de csupán előkészíti azt az élesnek tűnő cezúrát, amely az erősen politikus, melankolikusan tragikus *Palicsi versek* darabjaiban kristályosodik ki.

Bár a „Palicsi ciklus” „háborúba ájult Szerbiáját”, a széthulló otthon relikviáit, rekvizitumait és tájait leíró, felkavaróan személyes költemények valóban változást hoznak a költői pályán, ez a fordulat láthatóan nem előzmények nélkül zúdul az olvasóra. Hiszen a *Rigólesen* tájleíró víziói közt is megtaláljuk az otthonhoz, az identitáshoz, a szülőföldhöz kötődés tökéletes miniatúráit: „úgy fedezzük fel újra és újra, / egy hangosabb szóban, egy hevesebb mozdulatban, / a mindig ugyanegy, jelöletlen tájat, / fényverte vidékét a képzetnek, ahova tartozunk, / eszmélésünk óta, visszavonhatatlan” (*ahova tartozunk*). A kéreg, az odú keretei körül a kagylóhéj, a csonthéjas gyümölcsök mikroterepi pedig már a *Sötéttszta* oszthatatlan formái között is megjelennek, a barlangként manifesztálódó anyaméh az otthonos, a biztonságos metaforájaként *az állandóról* (korábbi változata *epigramma az állandóról*) című vers plasztikus képeiben is rögzül: „hogy rúgkapált, a barlang elmozdult, / az erek mindig szorosabban fogták”.

A példák közül is jól látható, a költői pálya lírai krónikása egész életében készíti azt a szövetet, amelyből a *Palicsi versek* a szétbombázott hazát hol higgadt apátiával, hol kétségbeesett fájdalommal detektáló krónikásának univerzuma épül majd fel: „Valóban, miért kellett / *ennyire* magára hagyni a Földet? Az emberre bízni egészen. / A gyilkosok kezére adni? Hisz nem csak nekünk, a Földnek / is fáj e haramia-lét. – *Mi* haláltusánkban sem tagadjuk / meg: Volt értelme szavainknak” (*Nemes Nagy Ágnes emlékére*).

A fenyegetettség már a *Rigólesen* darabjait is átható érzése az intimitás poétikusságára hívja fel a figyelmet, a magánszféra reményteli terepébe simul bele. Arról nem is beszélve, hogy a szerelmi líra a *Palicsi versek*ben való csúcstra járatása sem váratlan fordulat, hiszen a második verseskötet

⁶ Bányai János, *Karcolás üveglapon: Danyi Magdolna korai verseiről*. Híd, 2013/3. 9–12, 10.

Herbertnek szóló személyes-szerelmes versei (*melyben álmaid meséli Herbertnek; melyben elmondja az életét Herbertnek; melyben Herbert tenyeréből jósol*) nemcsak a Gulácsy-allúziók (l. *A púpos vénkisasszony régi emlékeit meséli Herbertnek*) miatt fontos momentumok. A „test útvesztői” a találkozás útjainak göröngyösségét, a teljes egybeolvadás lehetetlenségét, a test tájja válásának poétikáját szándékoznak megvalósítani: „Maradj. Beszéljünk másról. / Megérintlek, mi sem változott” (*melyben álmaid meséli Herbertnek*). Ennyiben a pusztulás, a szétesés, az én és a világ széthullásának problémáját hordozzák, ez a szókészlet pedig a haza szétbomlását megörökítő „háborús versekben” sem lehet újdonság, csak keményebb, brutálisabb hangsúlyokat kap.

Az első két kötet nyelvben létező szubjektuma még a legintimebb helyzetekben is félrehúzódik, a dialógusfilozófiák legfontosabb duális kapcsolata, az Én-Te viszony pedig mindig a nyelv viszonylataihoz képest fejeződik ki: „Megszólítlak: lehessenek. / Hisz aki beszél, az van. / Szótól szóig haladva: / valószínűsítem magam” (*négysorosok*). „Hiányod úgy vesz körül, / mint túlsúfolt szobában / a tárgyak, bútorok” (*hasonlat*).

A korai versek tapasztalataként leszűrhető állapot, a távolság leküzdésének lehetetlensége, a szimbiotikus egybeolvadás lehetősége a *Palicsi versekben* a nemlétezővé váló „bratstvo i jedinstvo” megragadásának vágyával, a széthulló kulturális táj megőrzésének kétségbeesett kísérletével egészül ki: „Honvágyam van, elvágódodom innen, / visszatérni vágyok egy országba, / melynek neve sincsen” (*nosztalgia*). A felbomló állmalakulatok megsemmisülésének traumáját a közösséghez tartozás kínzó kérdéseivel összekapcsoló lírai szubjektum minden korábbinál erősebb hangja olyan új felütése Danyi lírájának, amely a harmadik verseskötet felkavaró élményzuhatagának csupán kezdete: „Emlékek nélkül örööm tudatomban, / én ott hiánytalanul az voltam, / ami itt lenni szeretnék” (*nosztalgia*).

A széteső, fenntarthatatlan titói utópia élményköre, az árulások, megalkuvások fojtogató levegője⁷ a *jajongj csak, halálraitélt!* soraiban sűrűsödik, előrevetítve, megjósolva, az olvasó számára is húsba vágóan átélhetővé téve a délszláv háborúkat kísérő, a civil lakosságot sújtó embargó kínzó létbizonytalanságát. A szorongató egzisztenciális léthelyzetek Danyi lírájában mégis a személyes sorsot sújtó problémák fölé emelkedve, a kétségbeesés pátosától távol maradó, ám határozottan politikus, a közéleti költészet erős hangján megnyilvánuló életképek: „tegnap lett barátainkat, ott, igen, a kukáknál, / s nincs kedvünk ama kétségkívül / nagy horderejű beismeréshez sem, / miszerint szabályosan hánytunk volna, / ha még időben nem fordulunk el tőlük, / a szocializmus kukásaitól”.

⁷ Erről bővebben Losonczi Alpár, *Emléktöredékek*. Híd, 2013/3. 15–18, 17.

A Forum által 1995-ben kiadott *Palicsi verseket* vélhetően a magyarországi magyar irodalmi kánonban való elhelyezést segítő, Nadas Péter kötetbe applikált Utószava (*Enyém a táj*) kíséri. Nadas érzékeny és finom meglátásokat is tartalmazó írásának (pl. „Ha van a huszadik század végének érvényes kollektív felismerése, akkor az nem más, mint hogy a magasan fejlett értelem a személyes gonoszától és a mindenre kész nemzeti önzéstől egy jottányival sem vitt távolabb.”)⁸ Danyi-életművét „legitimáló” szerepének többértelműségére Géczi János sommás megállapítása hívta fel a figyelmet. A tényre, mely szerint a magyarországi értelmezői közösségnek a borzongás és a szolidaritás zátonyai közt hánykolódva kellett volna megítélnie egy, a történelmi katalizmában „megérett”, „megemelt” lírai univerzum egyik legfontosabb paradigmaváltását. Géczi véleményének egyes pontjai máig vitát indukáló, ám megfontolandó elképzelések: „E jeles múltú, teljesítményű, s egyébként ismert nevű költőnk versei mögé utószóként odakerült egy írói szöveg, amely mintegy nagykorúsítani akarja a verseket, a kiadványt, a szerzőt... Az utószót Nadas Péter írta. Először azt szerettem volna erről a helyzetről hinni, az egy egymásba kapaszkodás, a megértő és szerető odafigyelés, az irodalom-szakma művelése és belső mozgolódása, a pályatársak szövegére hajolás példa lenne (volt erre már újabb időnkben néhány sikerültebb is, lásd Tar Sándornál, és sikerületlenebb is, mint mondjuk Borbély Szilárdnál), aztán beismertem – nehezen!: ez nem az. Itt csak Danyi közeledik Nádashoz – a rangos Nadas pedig semmitmondó, a versek színvonala alatt maradó szöveget illeszt a verskötethez, s oda, ahová nem illik jegyzet. Végző soron csak azt tudtuk meg ismételtén, hogy jegyzetíró írónk nemigen jó versolvasó; ez egyébként pedig nem akkora baj.”⁹

Az igazság persze valahol a két gesztus (Nadasé és Géczié) között van. A délszláv háborúk káoszát mint a közép-európaiság 20. század végi legfontosabb tapasztalatát megmutató traumát sokszor leegyszerűsítően látó magyarországi értelmezői közösség számára a kilencvenes évekbeli megjelenésükkor ezek a versek talán tényleg az aktuálpolitikai ihletésű szereplőre segélykiáltásai, ahogy Nadas számára nehezen vitatható módon a hibáiból semmit sem tanuló társadalmak, az értelem fegyverével is tehetetlen gondolkodó ember világba vetettségének lenyomatai. Mindazonáltal a „Palicsi ciklus” értelmezése az első megjelenéskor és mostani életműkiadásában is tartogat még feldolgozásra érdemes tapasztalatokat.

⁸ Nadas Péter, *Enyém a táj*, (*Utószó*) = *Danyi Magdolna: Palicsi versek*. Újvidék, Forum, 1995. 55–56, 56.

⁹ Géczi János, *Jegyzet* 96/8. Új Forrás, 1998/6. 81–85, 81–82.

Jelesül azt, hogy továbbra sem vesszük, talán nem akarjuk észrevenni a bennünk lakozó gőgöt, az elvesztett birodalmi (monarchikus?) álom kellemes, nosztalgikus létállapotának felsőbbrendűségét. A *Palicsi versek* drámai helyzetei a „most és itt mellettünk zajlik a történelem”, „a háború közelsége veszélyezteti, de valójában csak karcolhatja biztonságos életünk alapjait” leckéjét is feladták a magyarországi olvasók táborának. Vegyük azonban észre, hogy ez a kötet nemcsak egy kvalitásos líra tetőpontja, hanem mindenekelőtt olyan versek gyűjteménye, amelyek a térség fizikai megragadását, bekebelezését kísérlik meg, amelyben az ismétlődő krízishelyzetek végtelen folyamának a lírai én nemcsak szenvedő átélője. A *Palicsi verseket* olvasva úgy érezhetjük, köztes-európaiságunk leglényege válik átélhetővé. Danyi lírájának ebben a szakaszában a versek tátongó sebeket nyitnak meg és furakszanak azokon keresztül a bőrünk alá: „»Az egészben van / valami kifejezetten anakronisztikus. Szekeres / menekülők ezerkilencszáznegyvennégyben? A / Vajdaságban?» «Tipikus háborús kép valami régi, / gyermekkorunkban látott fekete-fehér partizán / filmből» (*levélféle Nemes Nagy Ágneshez III.*). „Lőni akarnak ránk. Valami közeli salakrakásról / négy-öt fegyveres jön felénk” (*levélféle Nemes Nagy Ágneshez III.*).

Utasi Csaba a *Sötéttiszta* aktualizáló politikai költészettől mentes kifejezési lehetőségeiről írt gondolatai a „Palicsi-ciklus” pátoszmentes „háborús tudósításaira” már fenntartásokkal sem igazak. Utasi az első lírakötetről még nyugodtan írhatta, hogy az „[v]onakodik a közéleti vagy épp politikai célú verselés ezerszer megátkozott vagy megtapsolt felszínességétől...”¹⁰ A *Palicsi versek* a túlélés útjait kereső, az elvesztett, megsemmisülő háborús nemzedékek eleiteit szövegbe záró krónikás kiáltásait őrzi. Ez történik a *szabadkai korzón*, a *Café Tiffany teraszán*, *hány éve már?* című költeményben, melyben az adakozni képtelen költő segítségére siető fiatal férfit megátkozó cigány asszony súlytalan átka lebeg tovább a levegőben és válik szörnyű jóslattá a jövő dimenzióiban: „Holnap / vigyenek el a harctérre és soha ne térj vissza.» Jól érzékeli ismertetőjében Pál Sándor Attila, hogy a Danyi-oeuvre talán „legerősebb pillanataival” találkozhatunk e sorokban.¹¹

A ciklus egyik hosszú verse a *levélféle Nemes Nagy Ágneshez I.* a közösségi ember dilemmáit és a személyes sors tragédiáit egyesíti. Az elfogyó

¹⁰ Utasi Csaba, *Az okos értelem kerek, nagy fája: Danyi Magdolna: Rigólesen*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1988 = U. Cs., *Vér és sebek: Tanulmányok, kritikák*. Újvidék, Forum, 1994, 219–222, 221–222.

¹¹ Pál Sándor Attila, *Enyhület nincs*, <http://www.irodalmijelen.hu/2014-jun-19-1900/enyhulet-nincs>

életerő rekvizitumait lajstromozó sorok között a képzeletbeli nővérként megnevezett Nemes Nagy haldoklásának fázisai, az egymásba játszatható két sors valós életképeinek felidézése közül kiemelhető egyetlen, nagyon erős jelenet: „Nekem ehhez már nincs erőm» – mondtad / I. M.-nek, aki egy aláírást kért Tőled egy lapra, / amit megcímzett U. Cs.-nek, az újvidéki egyetemista / lánynak, aki nagyon szép írást közölt Rólad a *Híd*ban, / a verseidről, Ágnes; I. M. ráírta a lapra, »Szeretettel / üdvözli«, s Te nem írtad alá... Valóban az *erőd* / hiányzott ehhez? Egy mozdulathoz? A három szóhoz, / ami a neved? Ami Te lettél volna! Visszavonhatatlanul.”

A kezdőbetűk mögött rejtőző Ilia Mihály emblematikus szerkesztői és emberi habitusának verstémává tévése, ahogy Utasi Csilla Nemes Nagy-recenziójának említése nemcsak a biografikus tér felidézése miatt teszik figyelemre érdemes alkalmi lírává a súlyos egzisztenciális kérdésekkel is számot vető szabad verset. Danyi, ahogy Ilia egy róla szóló visszaemlékezésében fogalmaz, szerkesztőként és gondolkodóként, személyes kapcsolatrendszereiben is „a figyelmesség életelvét gyakorolta”.¹² Mindez azért bír különös jelentőséggel, mert Danyi Magdolna immár lezárt életművének utolsó darabjait a költői és tudományos megszólalását is ritkító depresszív szakaszai, ahogy egyéb szomatikus problémái ellenére az életerő végső energiákat mozgósító felvillanásai szövik át és őrzik meg írójukat igazi humanista karakterként emlékeinkben. Ahogy Ilia fogalmaz fent idézett írásában: „Nagy magányossága, mint kagylóból a kín a gyöngyöt, a szeretetet alakította ki benne, mint viszonyt embertársai iránt.”¹³

A *levélféle Nemes Nagy Ágneshez I.* fent idézett sorait éppen e sorsesemények teszik a *Palicsi versek* egyik szilárd pillérévé. A halál küszöbén erejét vesztő költő-példakép fogyó lelkierejét lajstromozó én saját hasonló sorseseeményeinek vállalásában is a figyelem utolsó pillanatig való gyakorlását választja egyetlen lehetőségként. Bár a 90-es évek közepén született versek még csak (!) a szétbombázott haza, az értelmetlen véráldozatok és az egzisztenciális bizonytalanság problémáival vetnek számot, a költő fizikai és lelki passiójának ennél is fájdalmasabb stációi csak ezután következnek, a harmadik verseskötet elbeszélője már mindent tud és mindent el is mond a szenvedés e megjósolható és megjósolt bugyraitól.

E mélységek paradox módon humanista apátiája az *Enyhület és felröppenés* utolsó egységében, a kötetben nem, csupán antológiákban és főként folyóiratokban megjelent verseket tartalmazó *Werther nem lesz öngyilkosban*

¹² Ilia Mihály, „...észreveszi, hogy egyedül maradt.” *Híd*, 2013/3. 13–14, 13.

¹³ Uo. 14.

csúcsosodnak ki. A hét költemény Danyi szerelmi lírájának csúcspontja, melyeknek a szenvedély „marólúgos vágyának” eltűnése csupán az egyik tétje. A szó és a mondat határai közé bújó lírai én a szerelem fázisait is e modellben gondolhatja csak el: „Dadogva mondunk ezt-azt. / Minden elhangzott már. Mintha kiömlő / vért szeretnénk látni, kínozzuk egymást” (*a szerelem, az velünk marad már...*). Ebben az univerzumban a test üregeiben burjánzó, azokból sarjadó érzések a szavak erdejéhez hasonlóan a korai versek kéreg-motívumát emelik magasabb szintre. A József Attila- (*Meddő órán*) és Radnóti- (*Tétova óda*) reminiszcenciákat idéző *józan esti tervek egy meddő órán* is ezt fejezi ki: Mélyen / magamba rejtelek; majd találok számodra magamban / egy biztonságot rejtetek. – Hozzáférhetlenné / teszek a magam számára is.”

Az utolsó versek animális és természeti szférába olvadó elbeszélője a sokszor gyengébben működő, a szerelmi témában közhelyes szimbólumokat (hattyú, rózsa) és térformákat (párizsi sugárutak, kávéházak, teraszok) is képes elmozdítani, visszaterelni a gicshatárról az intimitás legőszintébb gesztusaihoz. „Fekete párducai elsüllyedt vadonoknak, / hol az árnyak, a világos és sötét formák / fátyolszerűen váltják egymást a recehártyán” (*óh, a szeretők!*).

A válogatással kapcsolatos utólagos hiányérzeteknek nyilvánvalóan nincs már létjogosultságuk, csak helyeselhető a kiadó döntése, mely szerint a kiállításában is igényes kötet Függelékébe illesztették a kimaradt darabokat. Danyi nyelvfilozófiai ihletettségű, a kulturális identitás finom játékaira reflektáló lírájáról a saját „gyomlálásából” kiszoruló kétsoros *magány* („Két mondat közé zárja magát a világ.”), a formai szigorúságról tanúskodó *négysoros, keresztírmel* vagy az áradó szabad vers, az *emlékezés egy mohamedán fiúra, az ifjúságra és arra a bizonyos testvériség-egységre...* ugyanolyan sokat mondanak el, mint az *Enyhület és felröppenés* ciklusokba rendezett versei.